

SARAH HAGSTRÖM, KAJSA RYTIKOSKI,
HANNA STRANDBERG, TOVE ØRSTEDT

Från papper till pixlar

– en kulturvetenskaplig tidskrift blir digital

Alla publikationer står inför samma utmaning idag. Hur ska man ta an den digitala världen? Speciellt tidskrifter och dagstidningar kämpar i en ambivalens mellan de möjligheter internet kan ge och den trygghet den traditionella pappersformen representerar.

Efter 25 år som papperstidning var det år 2015 dags för *Laboratorium för folk och kultur*, utgiven av Föreningen Brages sektion för folklivsforskning att ta steget ut i den virtuella världen. Postningskostnader och arbetet som det innebär blev i längden ohållbart för en liten tidskrift med minimal redaktion.

Som en avslutning på papperseran gjordes ett sista nummer – ett potpurri av artiklar från de gångna 25 åren. Redaktionen gjorde ett urval bland artiklarna och sammanlagt 17 artiklar publicerades. För att kunna återpublicera de gamla artiklarna letade redaktionen upp e-postadresser till skribenterna för att be om tillstånd till nypublicering. Efter att tillstånden getts OCR-skannade redaktionen trogne grafiker Henry Forssell alla artiklar. Redaktionen korrekturläste artiklarna och letade fram bilder bl.a. från folklivssektionens utflykter, seminarier och utställningar från de senaste 25 åren. Några av artiklarna finns också i det första numret av nätutgåvan. Jubileumsnumret består av två delar: teoretiska och metodologiska perspektiv och *Laboratorium goes International* det vill säga artiklar med internationell prägel. Samma år som jubileumsnumret skulle utkomma belönades tidskriften med Svenska litteratursällskapets pris ur Ragnar, Ester, Rolf och Margareta Bergboms fond. Priset delades

ut på Runebergsdagen 5.2.2015 och mottogs av folklivssektionens ordförande Susanne Öst-erlund-Pöttsch. Prismotiveringen lydde ”en tidskrift framvuxen och autonomt driven i kretsen av dess folklivssektion med en bred kulturanalys av lärt och populärt som rättesnöre. Tidskriften har i 25 år erbjudit nya synvinklar och fördjupat perspektiv på kulturen i vidaste bemärkelse i både nordisk och internationell kontext”. Prispengarna har använts bland annat till 25-års jubileet, föredragskvällar och till anordnandet av folklivssektionens dansseminarium på Brage med inbjudna forskare som föreläsare. Återstoden av priset kommer bl.a. att användas för digitalisering av tidigare nummer.

Laboratorium på nätet

När planerna på ett digitalt *Laboratorium* gick vidare, uppstod naturligtvis en hel del praktiska frågor att ta i beaktande. Som onlineplattform valdes Wordpress, eftersom den var bekant för redaktionens medlemmar från tidigare med positiva erfarenheter. Wordpress stod även högt i kurs i och med att den är relativt enkel att bemästra. Den tillåter en hel del modifiering enligt de behov användaren har och dessutom erbjuder verktyget integrerade möjligheter till statistikuppföljning. Kostnadsfrågan var även en viktig aspekt vid övergången; Wordpress är ett bloggverktyg som kan användas kostnadsfritt, men mot viss ersättning kan tilläggsegenskaper skaffas. Hittills har redaktionen förlitat sig på de gratismallar som plattformen erbjuder, men för eventuella framtida behov finns det möjlighet att köpa mera avancerade funktioner och modifiera layouten ytterligare. Den

ursprungliga layouten frångicks efter ca 1 år då redaktionen upplevde den som otidsenlig och oöverskådlig. Samtidigt förkortades och tydliggjordes även webbadressen (URL:en) med en förhoppning att webbsidan på så sätt skulle bli lättare att hitta och marknadsföra.

Under årens lopp har den tryckta tidskriften marknadsförts bland annat genom utskick via mail och annonsering i den årligen utkommande finlandssvenska bokkatalogen. Laboratorium har även varit synligt med på det finlandssvenska tidskriftstorget under Helsingfors bokmässan där besökare har kunnat plocka åt sig äldre gratisnummer. Laboratorium har funnits tillgänglig på såväl allmänna som akademiska bibliotek och nya nummer av tidskriften har cirkulerat särskilt flitigt i kafferum och föreläsningssalar på humanistiska fakulteten vid Åbo Akademi. Djungeltelegrafan har gjort sitt och ofta delades både nya och gamla nummer av tidskriften ut åt studenter i främst etnologi och folkloristik. Skribenter som själva bidragit med artiklar har även erhållit några extra exemplar av tidskriften.

Genom språnget ut i den digitala världen förflyttas behovet av marknadsföring till en helt ny nivå och ges en helt ny intensitet. Den traditionsenliga närvaron på Helsingfors bokmässans tidskriftstorg blev plötsligt problematisk då ingen tryckt tidskrift längre fanns att erbjuda. Avsaknaden av tryckt material komparerades med nytryckta flyers med uppmaningen att besöka webbsidan för att ta del av nytt material. Dessa flyers har även distribuerats vid andra tillfällen. Då tidskriften hade funnits online en tid skapades en sida på Facebook, med förhoppningen att den vägen enklare kunna marknadsföra nypublicerade artiklar och evenemang som redaktionen och folklivssektionen ordnade. En satsning på att marknadsföra den digitala Laboratorium gjordes även genom puffar och utskick till systergrupper via mailinglistor och Facebooksidor.

Närvaron online och särskilt i sociala medier kräver en helt annan insats än traditionella medier. Syns man inte så finns man inte, men där-

emellan krävs även satsningar på interaktion och kommunikation med följaren, användaren, kunden och i Laboratoriums fall - läsaren. Att utarbeta en strategi för detta är en eventuell framtida utmaning för redaktionen.

Den största fördelen med webben idag är det nätverk det består av. Det handlar inte bara om att lätt kunna skicka artiklar genom länkar. Den banbrytande skillnaden är hur artiklarna kan bli hittade och hur de kan bli placerade i ett större samband. Genom kategorier och ämnesord kan artiklarna bli hittade och länkade till andra artiklar med tangerande innehåll, både sådant som tidigare blivit skrivet i Laboratorium och sådant som finns skrivet i andra tidskrifter och publikationer på nätet.

På grund av att texterna finns publicerade i sin helhet på nätet är det också lätt att göra sökningar direkt i texten. Fulltextsökning kan vara viktigt när man vill hitta tillbaka till vissa delar i texten eller hitta namn och termer som nämns. Allt detta kan också hittas direkt genom en google-sökning. Det här betyder enormt mycket för både Laboratoriums och den enskilda artikelförfattarens synlighet.

Utmaningar och framtidsvisioner

Det som vi på redaktionen saknat från papperstidningen är de handfasta numren. Den tryckta tidskriften gjorde att numren blev mer tydliga och temahelheter var lättare att greppa. Det som har varit glädjande för redaktionen är möjligheten att enkelt kunna göra en snygg layout med både bilder och text. Laboratorium har också blivit mer färggrant i och med lanseringen på nätet eftersom färgbilder inte längre är en kostnadsfråga.

Frågor som kommit upp sedan Laboratorium blivit en e-tidskrift har varit hur vi behåller samma status som papperstidskriften. Laboratorium har haft en lång tradition inom det etnologiska och folkloristiska fältet och det känns viktigt att fortsätta arbetet, speciellt traditionen att ge utrymme för studenter att publicera vetenskapliga texter. Fastän nätpublikationen gör det möjligt att publicera enstaka artiklar

utkommer Laboratorium ännu i nummer, för tillfället ca tre nummer per år. Kontinuitet och aktivitet har blivit viktiga hållpunkter för arbetet med nätpublikationen Laboratorium och som upprätthåller och höjer tidningens status.

Alla artiklar som skrivs för Laboratorium från och med 2015 kommer att finnas sökbara och lättillgängliga på nätet, men frågan är, hur blir det med alla de äldre artiklarna? För att överföra hela Laboratorium till digital form behövs ännu en stor ansträngning. Det skulle vara viktigt eftersom de nu på grund av sin fysiska form är svåra att få tag på. Laboratorium har kommit ut med 28 årgångar sedan 1989 vilket betyder över 500 artiklar. Plock ur dessa publicerades på nätet i jubileumsnumret 2015. För att överföra resten till digital form måste alla upplagor digitaliseras och OCR-läsas. Texten behöver kontrolleras och korrigeras men dagens teknik gör det enkelt att ur en digitaliserad bild få ut texten i fulltextformat för att sedan kopiera det till digitala Laboratorium. Digitaliseringsprojektet är tidskrävande, men känns som ett viktigt uppdrag inför framtiden.

I och med digitaliseringsprocessen och publicering på nätet blir också frågan om upphovsrätt viktigt. På grund av internets art och den lätta spridningen som den möjliggör kan man inte publicera artiklar eller relaterade material som till exempel bilder från pappersformat till webben utan att separat be om tillåtelse. Även om långt de flesta vill att deras artiklar förs över till den elektroniska versionen är en av de största utmaningarna att hitta uppdaterade kontaktuppgifter för att be om lov. Idag används ofta licenser, speciellt vid publicering på nätet, som gör det lättare att avgöra vad man får göra med

artikeln i framtiden.

Kulturvetenskap som når alla

Efter knappt två år som e-tidskrift har vi i redaktionen redan märkt av det digitala formatets möjligheter. Artiklarna kan spridas på ett helt annat sätt än i den tidigare pappersversionen. Skribenterna kan också i allt högre grad själva sprida sina artiklar. Till exempel en artikelskribent länkade till sin artikel i sin blogg. På så vis sprids tidskriften i helt nya kretsar och inte bara till sådana som redan känner till och läser tidskriften regelbundet. För en annan artikelskribent gick det så att hon blev kontaktad av en förening i Sverige tack vare att hennes artikel gick att hitta på webben. Personen som tog kontakt hade nämligen sökt något specifikt på webben. Det visade sig att artikeln i Laboratorium kom upp som första träff på Google. På så vis fick helt nya läsare upp ögonen för tidskriften. Det öppnade också upp nya samarbetsmöjligheter för artikelskribenten själv.

Artiklarna i Laboratorium har alltid haft en mycket stor spännvidd och med tanke på spridningsmöjligheterna är det viktigt att bredden bibehålls. Framtidsvisionen för Laboratorium är att nå ut till en ännu större publik. Utöver det är vår målsättning att återuppta ett intensivt samarbete med studerande i etnologi och folkloristik. I planeringsskedet är nu ett studerandenummer där studenterna själva fungerar som gästredaktörer. För framtiden är det också viktigt att redaktionsteamet utökas för att tidskriften ska fortsätta leva med intressanta nya artiklar om så väl lärt som populärt.